

AI FI 68/2020

27.10.2020

Amnesty International Suomen osaston ehdotukset kuntavaaliohjelmakirjauksiksi

Amnesty International pitää äärimmäisen tärkeänä, että ihmisoikeudet ovat keskeisessä roolissa, kun Suomen kuntien lähitulevaisuudesta päätetään. Siksi olemme kirjanneet tiiviiseen muotoon tämän hetken tärkeimpinä pitämiämme ihmisoikeushaasteita, joiden huomioiminen on aivan välttämätöntä ensi kuntavaalikaudella. Niiden kirjaaminen puolueiden kuntavaaliohjelmiin on konkreettinen osoitus siitä, että kyseiset haasteet otetaan vakavasti, ja ihmisoikeuksien edistämiseen sitoudutaan politiikkatasolla.

Ihmisoikeusperustainen päätöksenteko

Velvollisuus ihmisoikeuksien turvaamiseen perustuu kansainvälisiin ihmisoikeusnormeihin ja Suomen omaan perustuslakiin. Velvoitteen toteutuminen käytännössä edellyttää, että kunta hahmottaa tekemiensä toimenpiteiden ihmisoikeusvaikutukset, mikä puolestaan vaatii huolellista ja kokonaisvaltaista ihmisoikeusvaikutusten ennakkollista arviointia. Tällaisessa kokonaisvaltaisessa ihmisoikeusvaikutusten arvioinnissa tulee ottaa huomioon myös talouspolitiikan vaikutukset ihmisoikeuksien toteutumiseen sekä riittävän pitkillä aikavälillä että poikkeusoloissa.

Amnestyn suositukset kunnille vuonna 2021:

- 1) Kuntien päätöksenteon kokonaisvaltaista ihmisoikeusosaamista ja ihmisoikeuksien huomioimista kaikissa toimenpiteissä vahvistetaan.
- 2) Ihmisoikeusvaikutusten ennakkollisesta arvioinnista tulee säännönmukainen osa kaikkea kunnan ja viranomaisten päätöksentekoa aina talousarviosta yksittäisiin viranomaispäätöksiin.
- 3) Perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen varmistetaan osoittamalla niihin julkisia varoja kunnan talousarviossa, jonka laadinnassa kiinnitetään erityistä huomiota heikommassa asemassa olevien väestöryhmien oikeuksiin.

Naisiin kohdistuva väkivalta

Naisiin kohdistuva väkivalta on valtava ihmisoikeusloukkaus, joka koskettaa Suomessakin hyvin monia. Väkivallan laajuus huomioon ottaen yleisiä ja erityispalveluja tarvitaan kipeästi niin kuntien, maakuntien kuin valtionkin tasolla. Amnestyn kuntatutkimus¹ kertoo, että naisiin kohdistuvan väkivallan erityis-

¹ Kuka ottaa vastuun? Naisiin kohdistuva väkivalta ja ihmisoikeusvelvoitteiden toteutuminen, Amnestyn kuntaselvitys 2016–2017, <https://frantic.s3.amazonaws.com/amnesty-fi/2017/01/Amnestyn-kuntaselvitys-naisiin-kohdistuvasta-vaekivallasta.pdf>.

ten riskiryhmien asema suhteessa väkivaltatyön palveluihin on heikko koko maassa. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi tytöt ja nuoret naiset, vammaiset naiset, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt ja huonosti suomea puhuvat naiset. Erityisten riskiryhmien huomioiminen kytkeytyy Istanbulin sopimuksen ohella myös muihin kansainvälisiin velvoitteisiin, jotka eivät nyt toteudu (esim. YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskeva yleissopimus). Suomeen tarvitaan kynnyskettömiä, kaikille saavutettavia palvelupisteitä, vertaisryhmiä niin verkkoon kuin maan kattavasti eri paikkakunnille, kriisipalveluja, ennaltaehkäiseviä, jalkautuvia palveluja ja selviytymisvaihetta tukevia palveluja.

Amnestyn suositukset kunnille vuonna 2021:

Tulevissa kuntavaaleissa puolueiden on kannustettava kuntia seuraamaan Tunnista, turvaa ja toimi -suosituksia (STM 2008:9). Tämä tarkoittaa muun muassa:

- 1) Naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiset toimet sisällytetään kuntien poliittisesti hyväksytyihin hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmiin ja osaksi niiden toteutumisen seurantaa.
- 2) Kuntien väkivaltatyöhön varataan asianmukaiset resurssit, kuten riittävät tilat, työntekijät ja budjettivarat.
- 3) Väkivaltaa kokeneiden erilaisuus ja erityistarpeet huomioidaan väkivallan vastaisissa toimissa, erityisesti palvelujen kehittämisessä. Palveluiden tulee olla saavutettavia kaikille; vammaisille, maahanmuuttajataustaisille, paperittomille, ikäihmisille, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöille ja muille ryhmille.
- 4) Kunnat kehitettävät edelleen toimivia palvelupolku- ja moniammatillisen työn malleja väkivallan eri osapuolten auttamiseksi ja huolehtivat siitä, että ne kirjataan systemaattisesti ja pidetään saatavilla työntekijöiden vaihtuessa.

Kuntapaikat pakolaisille

Kansainvälistä suojelua saavien ihmisten onnistunut kotoutuminen ja asettuminen uudelle kotipaikkakunnalle Suomessa perustuvat ensisijaisesti kuntien vapaaehtoisesti tarjoamiin, elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kanssa sovittaviin kuntapaikkoihin. Tarjoamalla riittävästi kuntapaikkoja kunnat mahdollistavat sen, että kiintiöpakolaisina vastaanotettavat ihmiset pääsevät muuttamaan Suomeen ja että turvapaikkaprosessissa oleskeluluvan saanut henkilö voi asettua jo tutuksi tulleeeseen vastaanottokuntaan tai sen lähialueille. Erityisen tärkeää olisi tarjota lisää kuntapaikkoja kiintiöpakolaisille, sillä maailmanlaajuisesti kiintiöpakolaisten uudelleensijoittamistarve on tällä hetkellä yli 1,44 miljoona. Kiintiöpakolaisia sijoitetaan niitä vastaanottaviin maihin kuitenkin valtavasti tätä vähemmän, mistä syystä Suomenkin tulee lisätä kiintiössä ottamiensa pakolaisten määrää merkittävästi. Nopeasti varmistuva kuntapaikka on erityisen tärkeää ilman huoltajaa maahan tulleille lapsille ja perheille. On tärkeää, että leireillä elävät kiintiöpakolaiset pääsevät vakaisiin oloihin, eivätkä joudu odottelemaan epävarmoissa ja mahdollisesti turvattomissa leiriolosuhteissa paikan järjestymistä uudessa kotimaassa yhtään sen pidempään kuin tarpeen. On myös inhimillisesti oikein ja yhteinen etumme, että uudet suomalaiset pääsevät mahdollisimman sujuvasti ja viivytystä kiinni uuteen elämään Suomessa ilman ylimääräistä odottamista ja epävarmuutta vastaanottokeskuksessa.

Amnestyn suositukset kunnille vuonna 2021:

- 1) Kunnat tarjoavat kiintiöpakolaisille ja oleskeluluvan saaneille turvapaikanhakijoille kuntapaikkoja, jotta he pääsevät muuttamaan pakolaisleiriltä tai vastaanottokeskuksesta kuntaan päästäkseen kotouttamispalveluiden piiriin. Kiintiöpakolaisten kuntapaikkoja tarvitaan tulevaisuudessa huomattavasti enemmän, jotta Suomi pystyy vastaamaan kasvavaan tarpeeseen kiintiöpakolaisten uudelleensijoittamiseksi.
- 2) Kuntapaikat pyritään varmistamaan erityisen nopeasti ilman huoltajaa maahan tulleille lapsille ja perheille.
- 3) Kunnat tekevät kaikkensa sen eteen, että uudet suomalaiset pääsevät mahdollisimman sujuvasti ja viivytystä kiinni uuteen elämään Suomessa ilman ylimääräistä odottamista ja epävarmuutta vastaanottokeskuksessa.

Ilmastonmuutoksen torjunta ihmisoikeuksia kunnioittaen

Kunnilla on tärkeä rooli Suomen siirtymässä kohti hiiletöntä yhteiskuntaa. Kuntien ilmastotyö ei ala nollasta, mutta seuraavat neljä vuotta ovat kriittisiä ilmastotoimien osalta. Amnesty International korostaa, että siirtymä hiilettömään yhteiskuntaan ei saa syventää olemassa olevaa rakenteellista eriarvoisuutta eikä luoda alueellista vastakkainasettelua. Ilmastonmuutosta on torjuttava ihmisoikeuksia kunnioittaen.

Amnestyn suositukset kunnille vuonna 2021:

- 1) Valtio ja kunnat suunnittelevat laajassa yhteistyössä toimenpiteitä, joilla luodaan vihreitä työpaikkoja ja vähennetään ilmastosiirtymän mahdollisia negatiivisia vaikutuksia työntekijöille, yhteisöille, pienituloisille kotitalouksille sekä marginalisoiduille ja syrjäytymisvaarassa oleville ihmisille.
- 2) Aktiivinen kuntalainen on kunnan ilmastotoimien keskiössä ja ilmastotoimet lisäävät kuntalaisten osallisuutta.
- 3) Kunnat sitoutuvat hiilineutraaliuteen vuoteen 2030 mennessä ja laativat ilmastostrategian sekä päästövähennysten toteuttamissuunnitelman tavoitteen saavuttamiseksi.

Osallisuus

Kuntien tulee sitoutua kuulemaan kuntalaisia heidän perus- ja ihmisoikeuksiensa toteutumiseen liittyvissä kysymyksissä ja heidän näkemyksillään tulee olla aitoa merkitystä päätöksenteossa. Kunnat voivat esimerkiksi toteuttaa kuntalaiskuulemisia säännöllisin väliajoin. Osallisuuteen kuuluu oleellisesti laadukas, kattava, saavutettava ja oikea-aikainen tiedotus kunnan suunnitelmista ja toimista, sillä vain näin kansalaisilla on tosiasiallinen mahdollisuus vaikuttaa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että tällaiset keinot tavoittavat kaikki kuntalaiset ja että kaikkien kuntalaisten ääni tulee yhdenvertaisesti kuulluksi. Myös alaikäisille tulee olla mahdollisuuksia ilmaista mielipiteensä.

Amnestyn suositukset kunnille vuonna 2021:

- 1) Kunnat ottavat velvollisuudekseen kuulla kuntalaisia, ja heidän näkemyksillään on aitoa merkitystä päätöksenteossa. Kunnat voivat esimerkiksi toteuttaa kuntalaiskuulemisia säännöllisin väliajoin.
- 2) Kunnat tarjoavat vuorovaikutuksellisia kanavia, joiden kautta kuntalaiset voivat osallistua kuntansa toimien suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.
- 3) Kuntien osallistumismahdollisuuksissa ja päätöksenteossa otetaan huomioon kuntalaisten yhdenvertaisuus.